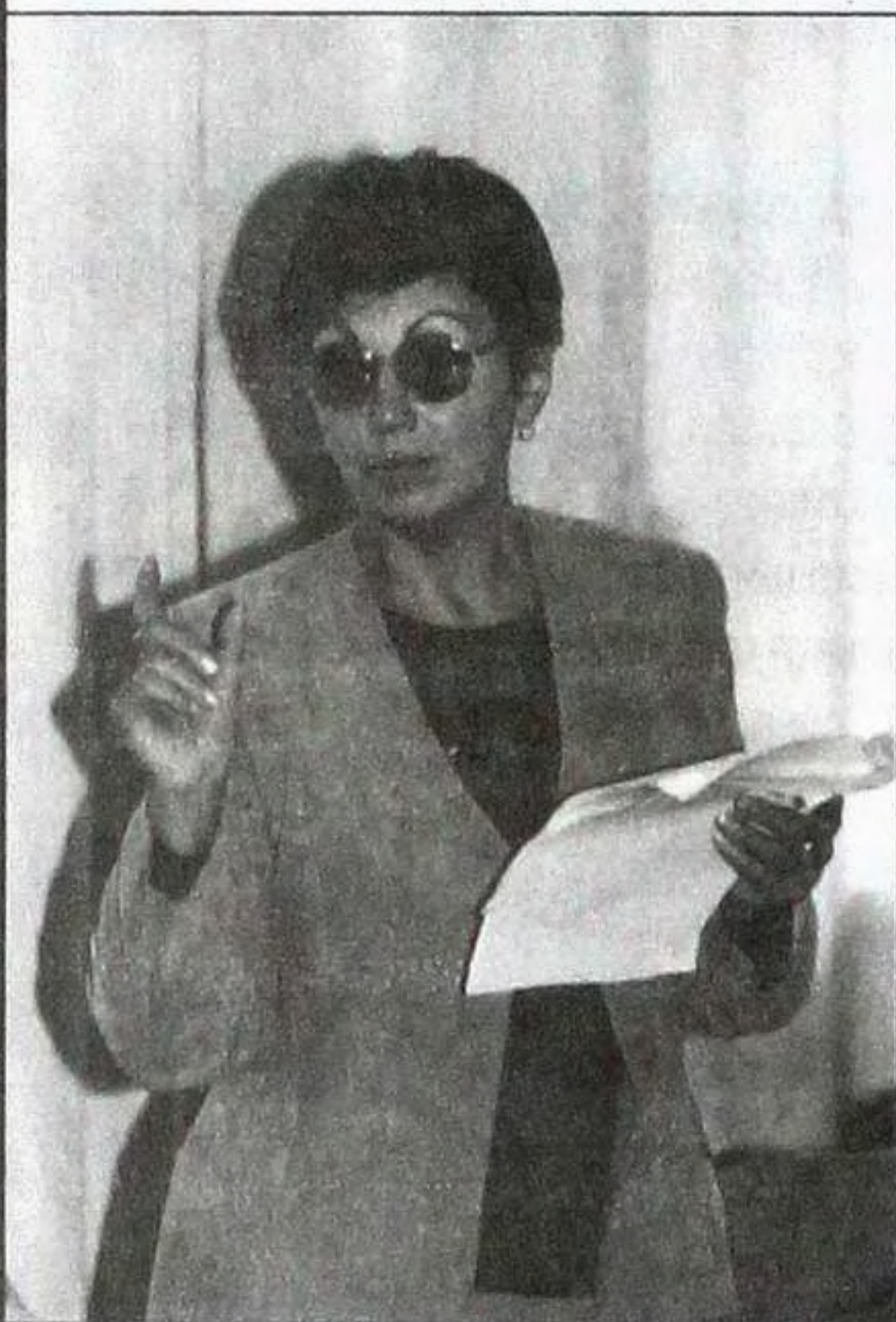

Віра Мельник:

начальник відділу
зберігання фільмофондів Національного
центру Олександра Довженка

Порівняно з 1988 роком вітчизняне кіновиробництво скоротилося на 20%, з 22 тисяч кіноустановок залишилось 10 тисяч, щорічне відвідування кінотеатрів зменшилося з 15 разів до 0,11 на кожного мешканця України.

90-ті роки для українського кіно пройшли під гаслом руйнації державної системи управління і пошуків шляхів функціонування в «ринкових умовах».

Державна кіноіндустрія України нараховувала 5 кіностудій, 22 тисячі кіноустановок, 29 кінопідприємств, 2 вітчизняних заводи по виготовленню кіноапаратури, проектні та науково-дослідні інститути, вищі й середні навчальні заклади, видавничо-рекламний комбінат, пе-

Від ейфорії до гіркового похмілля

ріодичні видання, 2 копіювальні фабрики і навіть виробниче об'єднання «Свема», де випускали кіноплівку.

На вітчизняних кіностудіях щороку знімалося 60 художніх кіно- і телефільмів, більше 700 короткометражних документальних, науково-популярних, техніко-пропагандистських, учбових фільмів та 12 анімаційних кінострічок для дитячої аудиторії. Відвідування кінотеатрів становило до 15 разів на рік кожним громадянином України. Як відомо, перебування кінематографії розпочалася ще за Радянського Союзу, після V з'їзду кінематографістів, який оголосив нову модель кіно. Суть її полягала в реконструкції галузі, переході на нові економічні засади. Кіномитці, довго перебуваючи під ідеологічним тиском, під контролем державних і партійних організацій, підтримали нову модель, яка обіцяла свободу творчості.

На той час кінематографія була окремою галуззю народного господарства, самодостатньою, що утримувалася на госпрозрахунку, з якої щороку надходило до бюджету 200 млн. крб. На потреби кіновиробництва витрачалося лише 8 відсотків цієї суми. Саме наявність великого прибутку і визначила подальшу трагічну долю національного кіно.

Почалося з відокремлення кінопрокату від держави. Працівники кінопрокатних організацій під проводом І.Тагі-заде, відвідавши кіноринки у Каннах та Лос-Анджелесі і перебуваючи в стані ейфорії, віддали національний екранний простір зарубіжній, в основному американській, пересічній кінопродукції, яку вони придбали в закордонних мандрах. Вітчизняні фільми різко зникли з екранів українських кінотеатрів, а кошти від

кінопоказу попливли за кордон. Глядач також перебував у стані ейфорії від «полунички».

Разом з тим з 1988 по 1993 роки стрімко розвивається паралельний незалежний кінематограф. Уже 1990 року в Україні зареєстровано більше 200 організацій, які займалися виробництвом і розповсюдженням фільмів. Інвестори охоче вкладали кошти у кіновиробництво, сподіваючись повернути їх з прибутком через кінопрокат, а деякі відверто «відмивали» державні кошти.

Плідно працювали незалежні кіностудії: «Фест-земля» (художній керівник — Ю.Ілленко), «Рось» (директор — О.Чумак), «Україна» (директор — І.Гаврилюк), «Галичина-фільм» (директор — В.Босович), «Слаута» (директор — О.Стрелков), «Студія Ч» (директор — Л.Чечель), «ПТО Одеса» (директор — Б.Бальчінос) та інші.

Лише на території Одеської кіностудії було зареєстровано 22 незалежні кіноорганізації. Обсяги кіновиробництва на державних студіях різко зменшувалися, а на незалежних — зростали.

В 1992 році за бюджетні кошти на державних студіях було створено 10 художніх фільмів, а за інвесторські на незалежних студіях — більше 40. Їх ставили не тільки професійні режисери, а й актори, оператори, художники, адміністратори, навіть освітлювачі й каскадери. Ця ситуація позначилася на якості творів. Але саме в той час фільми, створені майстрами, — «Лебедине озеро. Зона» (реж.Ю.Ілленко), «Кисневий голод» (реж. А.Дончик), «Астенічний синдром» (реж.К.Муратова) — гідно представляли Україну на престижних міжнародних фестивалях в Каннах, Венеції та Берліні й одержали високі нагороди.

27

Здавалося, цьому раю не буде кінця. Головним ворогом для кінематографістів був Державний орган управління кінематографії, і саме він зазнав найбільше реорганізацій. Перша з них: 1988 року ліквідовано Держкіно, функції управління передано Міністерству культури. Кіногалузь втратила кінопромисловість і прокат. Зруйнувалась державна матеріально-технічна база кінематографії, а незалежна не створювалась. Це занепокоїло працівників кіностудій, і вони почали домагатись самостійності. Як результат, друга реорганізація: 1991 року утворився Держкінофонд, який очолив Ю.Іллєнко. Керівництво Держкінофонду запропонувало нову модель кінематографії, пристосовану до ринкових умов, але її не затвердив уряд України. Натомість (це була третя реорганізація), Держкінофонд 1992 року було ліквідовано і знову функції управління кіногалуззю передано Міністерству культури.

Тоді ж бурхливо розвивається телебачення і відео, а відвідування кінотеатрів різко падає. Кінематографія стає нерентабельною галуззю. Позбавлений державної підтримки, юридично захищений вітчизняний кінематограф опиняється в критичному стані. Оскільки кошти, затрачені на виробництво кінофільмів, не поверталися через прокат, інвестори припинили фінансувати кіногалузь: 1993 року за позабюджетні кошти знято 12 художніх фільмів, 1994 року — 3, а 1996 — жодного. Ейфорія

закінчилась, настало «гірке похмілля». Саме тоді кіномитці заволали про загибель українського кіно.

Вітчизняне кіновиробництво (порівняно з 1988 роком) скоротилося в 20 разів, з 22 тисяч кіноустановок кіномережі залишилось 10 тисяч, щорічне відвідування кінотеатрів зменшилося з 15 разів до 0,11 на кожного мешканця України.

Кіномитці залишилися без роботи і змушені заробляти гроші на телебаченні. Виникла гостра необхідність правового захисту національної кінематографії.

З 1995 року Мінкультури і Спілка кінематографістів об'єднали зусилля для роботи над Законом «Про кінематографію» та пакетом документів, які б захистили кіно від загибелі. Закон «Про кінематографію», прийнятий у січні 1998 року, став першим правовим документом, що охопив усю сферу кінематографічної діяльності: кіновиробництво, розповсюдження і зберігання кіновідеофільмів. Запроваджено продюсерську систему у сфері кіновиробництва і розповсюдження фільмів. Це дало можливість об'єднувати бюджетні та інвесторські кошти для створення фільмів.

За таких умов уже знято цікаві фільми в копродукції з вітчизняними та зарубіжними інвесторами: «Приятель небіжчика» (Мінкультури спільно з Францією), «Атентат. Осіннє вбивство в Мюнхені» (Мінкультури спільно з США), «Три істо-

рії», «Принцеса на бобах», «Два місяці, три сонця» (Мінкультури спільно з Росією). «Хіппініада, або Материк кохання» (Мінкультури спільно з Придніпровським підприємством магістральних нафтопроводів), «Дві Юлії» (Мінкультури спільно з «Гагарін-Медіа» і торговою маркою «Сепро»). В 1998-1999 роках триває робота над кінофільмами «Чорна рада», «Командир армії безсмертних», «Богдан». У багатьох країнах (Франція, Росія, Польща) кіновиробництво на 25% фінансується державним і комерційним телебаченням. У нас же співробітництво кіно і телебачення робить тільки перші кроки.

Створено Національний центр Олександра Довженка, який формує, поповнює і реставрує національну кіноспадщину України, а згодом має стати не тільки архівною установою, а й пропагандистсько-інформаційним центром кіно. Формується правове поле стосунків на відеоринку задля боротьби з відеопіратством.

Великі надії покладають кінематографісти на прийняття доповнень до законів України «Про оподаткування» та «Про благодійну діяльність», які б передбачали пільги в оподаткуванні інвесторів, що фінансують вітчизняне кіно. Прийняття цих документів забезпечить позабюджетні надходження, що дасть можливість збільшити обсяги кіновиробництва, переобладнати кінотеатри, налагодити рекламно-видавничу діяльність і повернути в кіно глядачів.